

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till anordnande av skyddsrum i vissa statliga undervisningsanstalter; given Stockholms slott den 10 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och ecklesiastikdepartementen anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson:

I skrivelse den 15 december 1941 har byggnadsstyrelsen framlagt förslag om anordnande av luftskyddsrum i vissa under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, som inrymma undervisningsanstalter.

Bilaga till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 224.

Innan jag ingår på styrelsens framställning, torde jag få erinra om att i lagen den 1 mars 1940 (nr 119) om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. föreskrives, bland annat, att anläggning, som inrymmer undervisningsanstalt och är avsedd att hysa minst 25 personer, skall förses med skyddsrum (2 §). Skyddsrum skall såvitt möjligt kunna hysa så många människor, som i allmänhet kunna antagas samtidigt besöka eller vara sysselsatta eller bosatta eller eljest vistas inom anläggningen eller den del därav, för vilken skyddsrummet anordnas (3 §). Skyldigheten att anordna skyddsrum åligger anläggningens ägare (11 §). Enligt 14 § samma lag äger länsstyrelsen emellertid helt eller delvis medgiva befrielse från denna skyldighet, om inrättandet prövas medföra oskälig kostnad eller ock sådan befrielse kan medgivas utan eftergivande av skäliga anspråk på luftskydd. Enligt 1 § kungörelsen den 1 mars 1940 (nr 120) angående inrättande av skyddsrum för anläggningar och byggnader m. m. gäller skyldigheten att anordna skyddsrum endast inom luftskydds-orter.

I cirkulärskrivelse till samtliga luftskyddschefer den 16 juli 1941 har luftskyddsinspektionen — under hänvisning till nyssnämnda lag samt till de grunder för bidrag av statsmedel till anordnande av luftskyddsrum i undervisningsanstalter, som finnas närmare angivna i propositionen nr 272 till 1941 års riksdag — meddelat, bland annat, att skyddsrum skulle med vissa undantag om möjligt anordnas i undervisningsanstalt för minst hälften av det antal elever och befattningshavare, för vilket anstalten vore avsedd. I undervisningsanstalt, vid vilken det ur försvarets eller folkförsörjningens intresse vore angeläget, att undervisningen under krig fortginge eller utvidgades, såsom tekniska läroverk och skolor m. m., skulle skyddsrum anordnas för hela antalet kvarvarande personal och elever.

Byggnadsstyrelsen har i sin förut omnämnda framställning till en början meddelat, att luftskyddsinspektionen — på därom av styrelsen gjord förfrågan rörande den närmare innebörden av de i förenämnda cirkulärskrivelse lämnade föreskrifterna — i skrivelse till styrelsen den 1 november 1941 framhållit, att skyddsrum skulle anordnas för byggnad, som nyttjades för undervisningsändamål, såvida ej utrymmena vore avsedda att under krigstid tagas i anspråk såsom beredskapssjukhus eller för det allmänna luftskyddets tjänst. Samtidigt hade inspektionen åberopat ett i samband med frågan om statsbidrag till kommuner för anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter av chefen för socialdepartementet i propositionen nr 272/1941 (sid. 35) gjort uttalande av innehåll, att anledning ej föreläge att beträffande dessa anstalter dispensera från lagens bestämmelser i större utsträckning än i fråga om andra anläggningar utan att det tvärtom framstode som angeläget, att skyddsrum inom dylika anstalter i så stor utsträckning som möjligt och med det snaraste komme till utförande. För egen del hade inspektionen uttalat, att det ej heller syntes föreligga någon anledning att bevilja dispens från sagda skyldighet i större utsträckning för sådana an-

läggningar, vilka stode under byggnadsstyrelsens förvaltning, än för andra anläggningar.

De under byggnadsstyrelsens förvaltning ställda fastigheter, som inrymde undervisningsanstalter och som icke vore avsedda att vid krig eller krigsfara tagas i anspråk såsom beredskapssjukhus eller för det allmänna luftskyddets räkning, uppfyllde emellertid, meddelar styrelsen, endast undantagsvis de i nämnda cirkulär uppställda kraven beträffande skyddsrum. I fråga om dylika byggnader i Stockholm vore det sålunda endast ett fåtal, där detta vore fallet, nämligen gymnastiska centralinstitutets, statens hantverksinstituts, farmaceutiska institutets, Karolinska institutets och veterinärhögskolans byggnader samt gamla norra bankohuset, där flottans underofficersskolor vore inrymda. Vad övriga för undervisningsändamål nyttjade Stockholmsfastigheter beträffade hade byggnadsstyrelsen efter samråd med vederbörande skolmyndigheter och luftskyddsinspektionen i tidigare framställningar om medel till skyddsrumsanläggningar förutsatt, att dessa byggnader vid krig eller krigsfara antingen icke skulle användas för sitt nuvarande ändamål eller också att endast ett mycket reducerat antal personer då skulle komma att uppehålla sig i byggnaderna. Dessa fastigheter hade därför försetts med skyddsrum, som antingen försloge endast för där boende personer eller i varje fall icke motsvarade de storlekskrav, som angivits i cirkuläret.

Beträffande de för undervisningsändamål använda fastigheterna i landsorten hade, fortsätter styrelsen, dessa över huvud icke medtagits i de tidigaste framställningarna rörande medel till skyddsrumsanläggningar, då enligt av skolöverstyrelsen lämnade uppgifter undervisningen hade avsetts att vid krig eller krigsfara nedläggas inom nämnda byggnader. Då skolöverstyrelsen senare funnit sig böra intaga en något förändrad ställning i nämnda avseende, hade emellertid byggnadsstyrelsen till närmare omprövning upptagit frågan om anordnande av skyddsrum inom dylika byggnader.

Med hänsyn till berörda förhållanden och sedan i vissa fall erinringar framställts från lokala luftskyddsmyndigheter hade byggnadsstyrelsen ansett sig böra till Kungl. Maj:t inkomma med en utredning rörande kostnaderna för anordnande av skyddsrum av den i cirkuläret angivna storleken inom kronans under styrelsens förvaltning ställda, för undervisningsändamål använda fastigheter, vilka icke vore avsedda att vid krig eller krigsfara tagas i anspråk såsom beredskapssjukhus eller för det allmänna luftskyddets räkning.

Styrelsen har härefter lämnat en närmare redogörelse för förhållandena vid de olika undervisningsanstalter, som enligt styrelsen böra förses med skyddsrum i den omfattning, luftskyddsinspektionen förutsatt, samt kostnaderna härför. Under hänvisning i övrigt till denna redogörelse — om vars innehåll riksdagens vederbörande utskott torde böra erhålla del genom handlingarna, vilka komma att tillhandahållas utskottet — torde jag här endast behöva meddela, att enligt utredningen elva undervisningsanstalter i Stockholm och tretton i landsorten förutsatts skola förses med skyddsrum

för en kostnad av respektive 179,000 kronor och 128,000 kronor eller tillhopa 307,000 kronor.

I syfte att om möjligt begränsa det av byggnadsstyrelsen angivna medelsbehovet har på min anmodan styrelsen i samråd med luftskyddsinspektionen uppgjort en den 17 mars 1942 dagtecknad reviderad plan för skyddsrumsarbetena. I planen ha sju undervisningsanstalter helt uteslutits, i flertalet fall emedan anordnandet av skyddsrum av tekniska skäl skulle ställa sig väl kostsamt. Beträffande flertalet övriga anstalter ha kostnaderna för skyddsrummen kunnat något nedbringas. Den reviderade planen upptager arbeten för anordnande eller utvidgning av skyddsrum i följande undervisningsanstalter för här angivna kostnadsbelopp:

<i>Fastigheter i Stockholm:</i>		Kostnad kronor
Tekniska skolan		15,000
Nya elementarskolan		20,000
Byggnaderna i kvarteret Vega (gamla tekniska högskolan m. m.)....		45,000
Högre lärarinneseminariet		20,000
Blindinstitutet å Tomtebodan		8,000
Skogshögskolan		3,000
Tekniska högskolan		12,000
Dövtumskolan vid Manilla		2,000
Summa kronor		125,000

<i>Fastigheter i landsorten:</i>		Kostnad kronor
Folkskoleseminariet i Lund		15,000
Folkskoleseminariet i Göteborg		16,000
Folkskoleseminariet i Falun		14,000
Småskoleseminariet i Strängnäs		8,000
Småskoleseminariet i Härnösand		5,500
Dövtumskolan i Lund		4,500
Dövtumskolan i Gävle		5,000
Hantverksskolan för blinda i Kristinehamn		3,500
Chalmers tekniska högskola i Göteborg		2,000
Summa kronor		73,500

Departements-
chefen.

Då Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. behandlades av 1940 års lagtima riksdag, uttalade riksdagen (skriv. nr 62, första lagutsk. utl. nr 7), att det med hänsyn till tidsläget måste anses ofrånkomligt, att föreslagna åtgärder till skydd mot luftanfall i erforderlig omfattning vidtoges snarast möjligt. Härvid åsyftades även åtgärder för undervisningsanstalters förseende med skyddsrum. I samband med anmälan av frågan om anslag till bidrag till kommuner för anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter (proposition nr 272/1941) anförde vidare chefen för socialdepartementet, att

då ett fientligt överfall, inlett av ett bombangrepp mot städer och andra viktigare orter, kunde komma så gott som utan föregående varsel och utan att luftskyddsmyndigheterna å respektive luftskyddsorter hunne underrättas, stor risk förefunnes för att ett sådant angrepp kunde komma att insättas under pågående undervisning. Möjlighet för lärare och elever att söka skydd i ett i undervisningsanstalten eller dess omedelbara närhet beläget skyddsrum måste för sådant fall förefinnas. Någon anledning att beträffande undervisningsanstalter dispensera från lagens bestämmelser i större utsträckning än i fråga om andra anläggningar borde ej föreligga, utan det framstode tvärtom såsom angeläget, att skyddsrum i dylika anstalter i så stor utsträckning som möjligt komme till utförande. Vidare uttalade nämnde departementschef, att undervisningsanstalterna, sedan dessa försetts med skyddsrum, i regel lämpade sig mycket väl för omhändertagande av personer, vilkas bostäder blivit obeboeliga genom luftanfall. Därigenom att så gott som samtliga undervisningsanstalter å luftskyddsorter försåges med skyddsrum, tillgodosåges behovet av reservlokaler. Skyddsrummen i undervisningsanstalterna komme sålunda att tjäna det dubbla syftet att bereda skydd för lärare och elever så länge undervisning påginge och därefter för i anstalten inkvarterade, vare sig dessa vore hemlösa personer, militär eller andra.

De skäl, som sålunda anförts till stöd för att undervisningsanstalter böra förses med skyddsrum, torde i stort sett allttjämt äga giltighet. Icke minst synes mig behovet av reservlokaler för omhändertagande av personer, vilka genom bombanfall blivit hemlösa, tala för att statens undervisningsanstalter förses med skyddsrum i den utsträckning detta med hänsyn till de tekniska förutsättningarna kan ske utan alltför dryga kostnader. Jag anser mig därför böra förorda, att anslag äskas för de ytterligare arbeten, som för tillgodoseende av detta syfte äro erforderliga.

I det av byggnadsstyrelsen i samråd med luftskyddsinspektionen uppgjorda reviderade förslaget till skyddsrumsarbeten i statliga undervisningsanstalter ha medtagits sådana å luftskyddsorter belägna anstalter, beträffande vilka utgifterna för skyddsrumms iordningställande ansetts kunna hållas inom en skälig kostnadsram. Förslaget har ej givit mig anledning till erinran. Ej heller mot de för förslagets genomförande beräknade kostnaderna, tillhopa 198,500 kronor, har jag någon erinran att göra. Jag tillstyrker, att för ändamålet ett anslag å i avrundat tal 200,000 kronor anvisas för nästa budgetår. Anslaget torde böra uppföras å kapitalbudgeten under rubriken Statens allmänna fastighetsfond.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsrum i vissa statliga undervisningsanstalter* för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under rubriken Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett *reservations-*
anslag av ..... kronor 200,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sigurd Lang.
